

Proiect pilot: Moara Castelului Bánffy, Bonțida

Restaurarea și revitalizarea monumentului de arhitectură industrială, Moara Castelului Bánffy

autorităților locale privind valoarea acestui patrimoniu – ca factor de creștere a calității vieții prin dezvoltarea economică, socială, culturală; respectiv crearea unui model de bună practică prin restaurarea parțială a Morii Castelului Bánffy din Bonțida, monument arhitectural industrial de categoria A.

Pornind de la un monument istoric de importanță națională, situat în mediu rural, proiectul de restaurare al acestuia stimulează dezvoltarea acelei regiuni în beneficiul comunității. Turismul creează oportunități de creștere economică regională și locală, respectiv contribuie la crearea de noi locuri de muncă, inclusiv din zonele rurale, dezavantajate din punct de vedere economic și social. Valorificarea atracțiilor turistice din diferitele zone ale țării contribuie la creșterea economică a zonelor rurale periferice, prin favorizarea apariției și dezvoltării firmelor locale, transformarea acestora din areal cu competitivitate economică scăzută în zone atractive pentru investitori.

Proiectul-pilot al programului contribuie decisiv la îndeplinirea obiectivului general, adică al valorificării patrimoniului arhitectural industrial din țară, cu efecte directe asupra dezvoltării economice a micro-regiunii Bonțida-Jucu, creării de noi locuri de muncă inclusiv categoriilor defavorizate (femei, minorități etnice, etc.), dezvoltării firmelor locale producătoare

de bunuri și prestatoare de servicii turistice sau conexe.

Activitatea de morărit din Bonțida are o tradiție de 700 de ani. Datorită faptului, că satul este situat pe malul Someșului Mic în Câmpia Transilvană, au existat condiții excelente pentru dezvoltarea agriculturii. Existența morii este strâns legată de evoluția localității și a familiei Bánffy.

În cronicile din secolele XIII-XIV, Bonțida fusese menționată ca „loc de moară”, concomitent cu statutul de târg și de vamă. Secolele care urmează aduc o dezvoltare constantă a așezării, însă în documentele scrise păstrate nu se găsesc referiri la moară. În inventarul anului 1735 se menționează printre alte imobile și clădirea morii cu podețul din lemn de lângă moară. Tot în această fișă apar trei nume / familii de morari: Morar Alexa, Morar Togyer (Toader), Oltyan Vonul (Oltean Vonul), precum și un anume Roșu Juon (Ioan), sculptor de lemn. Hărțile militare austriece, elaborate între anii 1763-1785 (între 1782-1785 pe teritoriul Transilvaniei), indică existența unei mori în apropierea castelului, la nord-est de acesta, în dreptul canalului morii, precum și a unei alte mori la celălalt capăt al satului. Familia nobiliară, proprietarii Castelului au construit o moară probabil în același timp cu construirea castelului, dar această moară nu era suficient de mare pentru a deservi nevoile crescânde ale familiei și ale populației locale și regionale.

La începutul secolului al XIX-lea contele Bánffy József intră în posesia ansamblului Castelului. În anul 1821, la comanda lui se construiește noua clădire a morii, în stilul empire, din blocurile de piatră ale donjonului – poarta de intrare principală a Castelului – demolat. Istoricul de artă, Bíró József, a văzut planșele proiectului original care conțineau reprezentarea grafică a frontonului sudic al morii cu cronograma care indica și data construcției:

**FIERI / CVRAVIT / COMES / IOSEPHVS / BÁNFFI /
LIBER BARO / DE LOSONTZ**

(Construit de contele Bánffy József baron de
Losontz)

Moara este modernizată la începutul secolului al XX-lea după proiectele elaborate de Titz Lajos de la compania Ganz din Budapesta. Lucrările au fost finalizate în octombrie 1928. Clădirea funcționa ca moară de apă, având o mare capacitate de producție. Inițial dispunea și de spații de locuit pentru familia morarului și de cazare temporară pentru comercianții din localitățile îndepărtate. Moara era unul din punctele importante ale vieții sociale ale comunității, aici lucrând sau venind să beneficieze de serviciile de morărit toată micro-regiunea Bonțida-Jucu.

Începând cu anul 1945 se naționalizează întreg domeniul Bánffy din Bonțida, apoi temporar se revocă decizia, pentru ca în anul 1948 să intre definitiv în proprietatea Statului Român, fiind administrat de către autoritățile locale din comună. Moara era folosită până în anii 1965-1966, când s-oprit definitiv producția, ca urmare a hotărârii Consiliului Popular. Odată părăsită și abandonată, moara s-a degradat treptat, ca după 1989, acest proces să se accentueze. Spațiile, fațadele originale încă sunt recognoscibile, însă moara a prezentat semne de degradare avansată, mai ales la configurarea spațiului interior; diferitele platforme funcționale și instalația de moară fiind parțial distruse. Clădirea având nevoie de intervenții de primă necesitate, Fundația Transylvania Trust – organizație care este concesionara morii, după numeroase consultări cu localnicii, specialiștii și autoritățile locale, a demarat restaurarea și revitalizarea acesteia, pentru a împiedica dispariția monumentului construit în 1821.

Revitalizarea Morii este parte integrantă a strategiei de restaurare a Castelului Bánffy, dar este un proiect de sine stătător, care se delimitează firesc de restaurarea ansamblului, atât prin poziția geografică (aflându-se în afara zidurilor Castelului), cât și prin funcțiunea aleasă de Muzeu al Vieții Satului. Datorită faptului, că o parte a echipamentelor originale de morărit este încă de regăsit în incintă, și clădirea, deși a fost grav degradată în timp, a putut fi restaurată parțial, considerăm că reabilitarea și revitalizarea acestuia, prin deschiderea *Muzeului vieții satului* este o prioritate maximă pentru potențialul de dezvoltare al micro-regiunii Bonțida-Jucu.

Proiectul de restaurare parțială și de revitalizare a Morii ajută la recrearea acest spațiu extraordinar, și va prezenta turiștilor din România și din străinătate modul tradițional de viață rurală din Transilvania secolului al XIX-lea. *Muzeul vieții satului* vine ca o ofertă culturală, turistică și educațională pentru micro-regiunea Bonțida-Jucu.

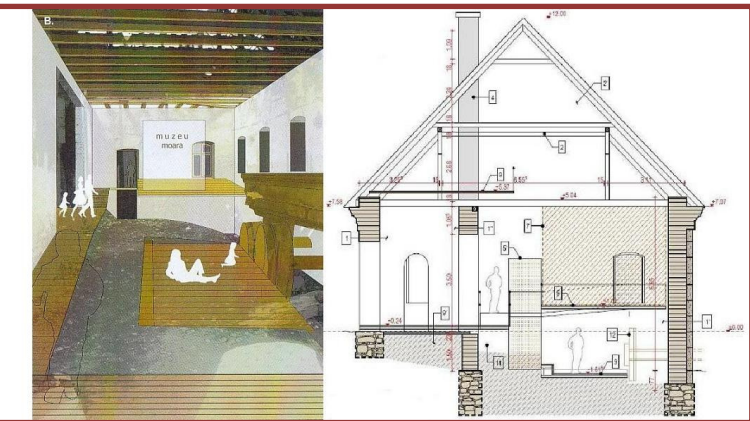
Clădirea, cu compartimentarea istorică, necesară pentru derularea în condiții optime a procesului de morărit, va fi restaurată în întregime, împreună cu echipamentele existente, vechi de 190 de ani: axele echipamentului cu roți, roțile dințate aferente, pietrele de moară, lăzile de colectare, canalul de aducțiune, etc.

Curiozitatea regiunii din punctul de vedere al turismului este Castelul Bánffy de la Bonțida, care este parțial reabilitat. La castel în momentul de față vin anual cca. 5000 de turiști. Ca potențial turistic

Proiect pilot: Moara Castelului Bánffy, Bonțida

Restaurarea și revitalizarea monumentului de arhitectură industrială, Moara Castelului Bánffy

mai putem să menționăm Conacul Bánffy din Râsncruți, castelul Teleki din Jucu de Sus, biserica reformată din Bonțida, din sec. XI, precum și valorile arhitecturale vernaculare ale zonei. Considerăm, că potențialul turistic al teritoriului este însemnat, dar neexploatat. Beneficiind și de vecinătatea castelului, moara și Muzeul Vieții Satului, este din start o țință turistică. Caracterul inedit de muzeu interactiv, unde obiectele expuse sunt palpabile, spațiile sunt accesibile și utilizabile pentru toată lumea, va contribui și mai mult la intensificarea fluxului de turiști.

Vizitatorii muzeului și beneficiarii proiectului (turiști autohtoni și străini, unitățile de învățământ din România – școli, licee, universități, colegii, dar și localnicii) vor beneficia de o experiență modernă multimedia, deoarece filme, scenete legate de viața de odinioară a satului prezintă: modul de cultivare a cerealelor, culegerea și prelucrarea acestora, de la bobul de grâu semănat la pâinea proaspătă scoasă din vatră, creșterea tradițională a animalelor, prelucrarea produselor agricole (în, lână, etc.). Pot participa activ la actul muzeal prin acces la unele dintre echipamentele și uneltele tradiționale, muzeul aducându-le astfel experiența vieții tradiționale mult mai aproape, decât în cazul unui muzeu clasic și pot retrăi atât prin demonstrații practice, cât și cu ajutorul imaginilor virtuale, prin module expoziționale și prin participare directă – influența unei clădiri de acest gen în viața comunității, impactul ei în dezvoltarea socială și economică a acesteia.

Înființarea Muzeului vieții satului va însemna:

- renașterea unei clădiri istorice deosebit de importante din România,
- locație unică care atrage un număr impresionant de vizitatori,
- revigorarea economică a satului și a micro-regiunii Bonțida-Jucu,
- diversificarea serviciilor publice și turistice, pensiuni turistice rurale, magazine de suveniruri, ateliere de meșteșuguri tradiționale,
- piață de desfacere pentru produsele agriculturii locale,
- locuri de muncă într-o regiune unde rata șomajului este mult mai mare decât media pe țară, oportunități de angajare pentru femei și alte categorii sociale marginalizate din zona rurală.

Proiectul de revitalizare a morii poate deveni un **model de bună practică la nivel național**, deoarece se desfășoară într-o regiune rurală, unde se restaurează un monument istoric care va fi accesibil publicului într-o manieră interactivă și sustenabilă. Investiția înseamnă „salvarea” unui imobil, monument istoric, parte a patrimoniului industrial național, conform principiilor de restaurare integrată, prin care moara să devină o instituție culturală funcțională unică, nu numai pentru comunitatea locală, dar și pentru alte unități educative autohtone și de peste hotare.

În ultimii ani am asistat la multe lucrări de succes, ample, de restaurare și regenerare, dar, aproape exclusiv, în zone urbane. Este foarte rar, ca un monument istoric de arhitectură industrială să fie restaurat și redeschis publicului într-o manieră interactivă și sustenabilă într-o regiune rurală.

Muzeul se vrea a fi un exemplu pentru alte comunități, care, la rândul lor vor dori să restaureze clădiri istorice și să le utilizeze în folosul comunității, pentru dezvoltarea sustenabilă a regiunii.

Autoritățile locale și Fundația Transylvania Trust depun în comun eforturi pentru continuarea lucrărilor de restaurare și deschiderea muzeului.